Przesyłka opłacona ryczałtem.

№ 19 (73) Чацьвер, 30-га Красавіка 1925 г. м. Вільня. Год II.

ГРАМАДЗКІ ГОЛАС

Выходзіць два разы ў тыдзень. Цана нумару 15 грошай.

Падпісная цана на 1 месяц 1 злоты 80 гр.
За граніцу ўдвая даражэй.

Адрэс Рэдакцыі і Адміністрацыі: Wilno, ul. Niemiecka, 1 „Hotel Sokołowskiego” pokój № 26. Рэдакцыя адчынена ад 10—2 гадз. Рэдактар прымае ад 11—1 гадз. удзень, апрача сьвятаў.

Цана абвестак на 1 стар. — 15 гр.
за радок пэтыту: у тэксьце — 10 гр.
на апош. стар.— 5 гр.

Болей увагі.

Апошнім часам увага кіруючых кругоў адцягнена была на заграничныя справы, дзеля таго, што нямецкая пагроза заходнім граніцам Польскае Рэспублікі выклікала некаторую настарожанасьць сярод усяго грамадзянства.

Але нямецкая заборчасьць, скірованая на Польшчу, не магла прайсьці міма суседняе Чэхаславацкае Рэспублікі, прысьпяшыўшы можа прыезд у Варшаву чэхаславацкага міністра Бэнэша і падпісаньне пэўнага польска-чэхаславацкага паразуменьня.

Гэткім чынам адцягнена была болей моцная і позытыўная ўвага урадовых кругоў ад унутраных справаў Рэспублікі і галоўнае—ад справаў яе ўсходніх рубяжоў.

Ці зроблена што рашуча і цьвёрда ў кірунку рэалізацыі хаця-бы нашых беларускіх культурна-прасьветных жаданьняў?

Наадварот. Справа ўрадовых настаўніцкіх курсаў заглохла зусім, хаця гутаркі і навет вельмі паважныя аб ёй пачаліся паўгода назад.

А тая ўвага, якую праявілі да ўнутраных дзяржаўных справаў у Наваградчыне ўлады, робячы масавыя вобыскі направа і налева, можа быць названа з нашага нацыянальнага пункту ўвагаю нэгатыўнага характару, бо ў барацьбе там з антыдзяржаўнаю акцыяю адміністрацыя дзеяла без разбору.

Нярaз мы заяўлялі, што аднабокім рэпрэсыйным способам ліха ў нашым краі вывесьці немагчыма. Мусяць для гэтага быць робленымі пэўныя позытыўныя крокі ў кірунку належнае ўвагі да нацыянальных патрэбаў нашага насяленьня.

Незразуменьне ўсяго гэтага ўладамі тамуе працу беларускіх лёяльных арганізацыяў і ўносіць некаторы разнабой у іхні ўнутраны парадак. Слабыя нацыянальным духам адзінкі, (як гэта здарылася ў Часовай Беларускай Радзе) зьневяраюцца ўва ўсім і адлятаюць у бок, мяшаючы ўсю вагу нацыянальнае справы са сваімі асабістымі непаразуменьнямі.

Далей няяснае палажэньне нашага нацыянальнага пытаньня гэтак цягнуцца ня можа. Дзяржаўная польская думка гэтага пытаньня абмінуць ня можа, бо выкрасьліць беларусаў з межаў Рэспублікі нельга дый не ў інтарэсах гэтае, як гаспадарства.

Мусіць быць накрэсьлена выразная, плянова правадзімая праграма, як у адносінах да нас, так і да большых па ліку украінцаў.

Тады толькі пайдзе шырокімі крокамі разьвівацца ў масах той рэальны кірунак беларуска-украінскае палітычнае думкі, які ўжо ў народных масах зарадзіўся, пагражаючы згубай грунту ў народзе для тых, хто з вышыні парлямэнцкага прадстаўніцтва гэтых нацыянальнасьцяў задаўся мэтаю нясьці сваім выбаршчыкам прапаганду обструкцыйнасьці і ідэю нятворчага нацыянальнага радыкалізму ў імя самога радыкалізму.

Найбольш абястварaныя і заняпаўшыя, дзякуючы нівэляваўшаму іх на маскоўскі капыл расейскаму царызму, беларусы і украінцы ў сваёй народнай гушчы адсьвечваюць чужым сваёй сялянскай прыродзе сьвятлом тых проста пэрсонаў, якія дабраліся да шырокае палітычнае арэны падчас першых выбараў у законадаўчыя установы дзяржавы. Аднакжа хоць і туга сьвятло гэтае ідзе да паніжэньня. Жонглерства пустымі, хоць і гучнымі фразамі, з Соймавай трыбуны нічога рэальнага народным масам не дае, таму што ў фразах гэтых няма навет і завязі чаго-нібудзь творчага.

Радыкалізм так і застанецца для самога сябе ў радох адзінак, прэтэндуючых на імёны нацыянальных героуў. Трывалыя нацыянальныя здабыткі, дазволеныя кіруючымі кругамі згары, засталіся-б здабыткамі народных масаў, як цэласьці.

І дзеля гэтага пара, нарэшце, зразумець, як польскім уладам, такнай і ўсяму польскаму грамадзянству, вагу цьвярозых цячэньняў беларускае і украінскае палітычнае думкі, пара ім прадягнуць братнюю руку шчырага супрацоўніцтва над аздараўленьнем крэсовых адносін.

А крэсовая адміністрацыя павінна навучыцца глядзець на праявы палітычнага і культурна-нацыянальнага жыцьця беларусаў і украінцаў ня толькі праз акуляры штучна прышчэпленага ёй польскага нацыяналізму, а проста вачыма цьвёрдага слугі законнасьці, які ставіў-бы агульнадзяржаўны інтэрас вышэй за інтарэсы тае ці іншае польскае партыйнасьці.

Нельга лёгкаважыць інтарэсаў дзьвюх славянскіх нацыянальнасьцяў, якія зьяўляюцца найбольшымі нацыянальнымі меншасьцямі ў агульных межах Польскае Рэспублікі і нельга ігнараваць іхняга законнага права.

Болей увагі да гэтага права, болей рэалізму ў правядзеньні ў жыцьцё нашых набалеўшых жаданьняў! І само сабою ўнармуецца жыцьцё ў рубяжох расьсяленьня беларусаў і украінцаў.

Нямецкім прэзыдэнтам — Гіндэнбург.

ПАТ перадае з Бэрліну, што згодна з офіцыяльным паведамленьнем фэльдмаршал Гіндэрбург выбраны прэзыдэнтам Нямецкае Рэспублікі. Рэзультат выбараў гэткі: Гіндэнбург адтрымаў 14.639.927 галасоў, Маркс—13·740.489 і Тэльман (камуністы)—1.789.420 галасоў.

Палітычны агляд.

У суботу перад праваслаўным Вялікаднем у сталіцы Баўгарыі, Софіі, была страшэнная катастрофа, якой не памятае гісторыя. У часе жалобнай паніхіды па забітым камуністымі дэпутаце Мілеву ў катэдральным саборы разарвалася пякельная машына, якой забіта 150 чалавек і ранена больш як 400. Гэты пастулак баўгарскіх камуністых, кіраваных маскоўскімі бальшавікамі, таксама як і рэвальскія падзеі 1 сьнежня мін. году, зьяўляецца нарывам, які павінен адкрыць вочы Эўропы на небясьпеку камунізму і з другога боку—павінен давясьці да дзяржаўнага аздараўленьня Баўгарыі, заражанай камунізмам.

Энэргічна пачатае сьледзтва справы выясьніла падрабязнасьці няўдаўшагася ў Баўгарыі дзяржаўнага перавароту. Усім кіраваў цэнтральны камуністычны камітэт у Софіі, на чале якога стаяў Янкоў і яго памоцнік Мількоў, абодва быўшыя афіцэры. Спачатку было пастаноўлена забіць караля, і гэта павінна было быць сыгналам да агульнага паўстаньня. На тры дні перад катастрофай у саборы банда з 10-цёх чалавек напала на самаход, у якім ехаў кароль, але караля не ўдалося забіць. Нападаўшых не злавілі. На другі дзень у Софіі няведамы ліхадзей забіў дэпутата палаты палкоўніка Мілева. Як першаму, так і другому здарэньню не давалі вялікага значэньня, ня думаючы, што тут ёсьць сарганізованы плян, які меў на мэце зрабіць дзяржаўны пераварот. І калі ў суботу 18 красавіка сабраўся на паніхіду ў саборы ўвесь гэнэралітэт, міністры, дэпутаты палаты і вышэйшыя ураднікі, і толькі выпадкова ня было караля, камуністыя пастанавілі правясьці ў жыцьцё свой плян, каб адным махам зьніштожыць увесь урад і зрабіць паўстаньне. Камуністы Мількоў сам зладзіў пякельную машыну з самага сільнага ўзрыўнага матар'ялу, мілініту, і, ўгаварыўшыся са званаром сабору, паставіў яе на саборнай вежы. А калі ў саборы пачалася паніхіда і ўсе ўжо сабраліся, зрабіўся страшэнны ўзрыў. Паміж забітымі ёсьць 3 дэпутаты палаты, 13 гэнэралаў, 8 палкоўнікаў, 2 адвакаты, 19 жанчын і 7 дзяцей. Шмат ёсьць раненых міністраў. Міністар справядлівасьці, міністар унутраных справаў і начальнік галоўнага вастрогу памёрлі на другі дзень ад ранаў. Ня гледзячы на страшэнны перапалох, старшыня міністраў, Цанкоў, ня страціў духа і зараз-жа загадаў, каб былі зроблены меры асьцярожнасьці.

На над'звычайным паседжаньні міністраў з учасьцем караля было пастаноўлена ўвесьці асаднае палажэньне ўва ўсім краі і над'звычайныя ваенныя суды, якія заразжа павінны пачаць сваю дзеяль-

насьць. Зроблена шмат вобыскаў і арыштаў, у часе якіх удалося раскрыць падгатаўляўшыся плян перавароту. Устаноўлена, што агульнае паўстаньне мелася пачацца 15 красавіка. Ваенныя суды ўжо засудзілі на сьмерць больш як 400 чалавек і ня спыняюць свае працы. Забойцу дэпутата Мілева, як аказалася, нехта забіў на тым самым месцы, дзе быў забіты дэпутат Мілеў.

Софійская катастрофа зрабіла вялізнае ўражаньне за граніцай. Пасьля гэтай трагэдыі, меўшай гэтулькі ахвяр, у Парыжы і Лёндане, а таксама ў Белградзе і Букарэшце, здаецца, пачынаюць ужо разумець, як былі несправядлівы легкамысна адносіўшыяся да просьбаў баўгарскага ўраду аб помачы проці бальшавіцкае небясьпекі. Бальшавікі, як ведама, пасьля няўдачы ў Нямеччыне, Вэнгрыі ды інш. дзяржавах, зьвярнулі ўсю сваю ўвагу на Балканы, а асабліва на Баўгарыю, як меўшую найлепшы грунт дзеля камуністычнае дзеяльнасьці. Пасьля няўдачнай вайны ў Баўгарыі праз увесь час трывае нездаволеньне тэй партыяй, якая ўцягнула Баўгарыю ў вайну. Гэта нездаволеньне еярод сялян і камуністых узмацавалася пасьля правалу сялянскага ўраду Стамболійскага, які амаль што не давёў край да бальшавізму. Ад гэтай пары пачаўся тэрор проці ўраду і ўжо было колькі спробаў скінуць урад. На падставе мірнага трактату, падпісанага ў Нэйлі, Баўгарыя, як пераможаная, ня мае права мець армію большую за 30.000 чалавек. Гэткая армія пры насяленьні 4.800.000 жыхароў, пры гэткіх настроях у краі, надта малая, каб падтрымаць парадак у дзяржаве. Баўгарскі ўрад няраз зьвяртаўся да саюзьнікаў з просьбай аб дазволе павялічыць армію, а таксама да суседніх Югаславіі і Румыніі, зьвяртаючы іхнюю ўвагу на бальшавіцкую небясьпеку, але ўсе былі глухія на гэтыя просьбы. Юга-Славія і Румынія, ня гледзячы на тое, што самі знаходзяцца пад бальшавіцкай небясьпекай, як звонку, гэтак сама і ўнутры, не маглі згадзіцца, каб Баўгарыя павялічыла армію, бачачы ў гэтым небясьпеку для сябе. І толькі ў апошні час перад самым софійскім узрывам, рада паслоў дазволіла павялічыць баўгарскую армію на 3.000 чалавек.

N.

Палітычная хроніка.

У Польшчы.

23 гэтага красавіка ў прэзыдыуме рады міністраў адбылося падпісаньне польска-чэхаславацкіх дагавораў. Гандлёвы дагавор ад імя Чэхаславакіі падпісаў міністар Бэнэш, прыехаўшы ў Варшаву, а з боку Польшчы — міністры Скржынскі і Кедронь.

У адміністрацыйнай камісіі Сойму перад далейшым абгавараваньнем валаснае выбарчае ардынацыі, старшыня пас. Путэк (Wyzwolenie) прачытаў больш як сто пэтыцыяў, прысланых паасобнымі валаснымі радамі, якія выказваюцца за роўнасьць выбарчага права.

Сэнат прыняў закон аб ратыфікацыі конкордату з Ватыканам і рад рэзалюцыяў.

Констытуцыйная соймавая камісія прыступіла да дыскусіі над законам аб сабраньнях. Асаблівая спрэчка завязалася над арт. 2 і 3 аб сабраньнях, скліканых пад голым небам. Выбрана падкамісія дзеля ўрэгуляваньня дзьвюх спрэчных пастановаў.

„Echo Warszawskie” падае цікавыя падробнасьці справы паслоў Украінскага клюбу п. п. Васыньчука, Чучмая і Сяргея Казіцкага, якая назначана на разгляд у Роўненскім Акружным Судзе 6 траўня гэтага году. Абвінавачаныя злажылі ў суд прашэньне аб вызаве, як экспэртаў па справах нацыянальных меншасьцяў п. п. Лёйд-Джорджа (б. ангельскі прэм'ер, лідэр лібэралаў), Макдональда, Гэндэрсона (лідэр ангельскае рабочае партыі) і Пэнлевэ (цяперашні прэм'ер-міністар Францыі). У сьпіску сьведкаў, маючых сьцьвярдзіць, што Польская констытуцыя абавязвае толькі на паперы, фігуруюць прозьвішчы прэм'ера п. Грабскага і міністра Ратайскага. Газэта дадае, што Пракурорскі Урад замерваецца зрабіць прапазыцыю аб вызаве ў суд спэцыялістых па псыхічных хваробах д-роў Нэлькэна і Радзіваловіча.

25 гэтага красавіка падаўся ў адстаўку міністар зямельных рэформаў п. Копчынскі, на месца якога цяпер назначаны п. Радван віцэ-прэзэс Галоўнае Зямельнае Камісіі.

За граніцай.

У **Францыі** быўшы прэм'ер-міністар Эрыё 266-ма галасамі з 267 галасаваўшых быбраны маршалкам парлямэнту.

З **Мадрыду (Гішпанія)** перадаюць, што паліцыя трапіла на сьлед згавору ў Малазе проці гэн. Прымадэ-Рывэра.

У **Японіі**, ў зьвязку з раскрытым згаворам, меўшым на мэце забойства прэм'ер-міністра Като, зроблена шмат арыштаў.

Баўгарскія падзеі зрабілі моцнае ўражаньне ў **Швэцыі**. Прэса трэбуе скліканьня міжнароднае конфэрэнцыі з мэтаю пачаць барацьбу проці бальшавіцкае небясьпекі.

У **Англіі** старшыня міністраў Бальдуін запрапанаваў лёрду Бальфуру ўвайсьці ў склад ураду на пасаду канцлера. Лёрд Сальбэры, які займаў дасюль гэтую пасаду, мае быць намесьнікам Кэрзона на пасадзе лёрда-прэзыдэнта тайнае рады.

Француская палата дэпутатаў 304 галасамі проці 218 прыняла вотум даверыя да ўраду Пэнлевэ.

З **Брусэлю (Бэльгія)** паведамляюць, што Вандэрвэльду не ўдаецца сфармаваць кабінэт. Правыя партыі парлямэнту не згаджаюцца з праграмай будучага ўраду дзеля таго, што Вандэрвэльд выстаўляе соцыялістычную выбарчую праграму.

Паводлуг вестак з Белграду, **баўгарскія** ўцекачы, якім удалося ўцячы за граніцу, расказваюць, што на ўсёй лініі ад Софіі да Царыброду пачалася паўстаньне. Насяленьне пораганяла дзяржаўных вурадцікаў і выбрала сваіх прадстаўнікоў. Узрыў, зроблены ў сафійскім саборы быў, як відаць, сыгналам да агульнага паўстаньня.

З **Лісабону (Партугалія)** паведамляюць, што паўстаўшыя там афіцэры арыштованы. У апошніх спатычках 13 чалавек забіта і 73 ранена. Урад пастанавіў распусьціць паўстаўшыя аддзелы, якія налічвалі 1200 чалавек. Рабочыя, што ўваходзяць у конфэдэрацыю працы, зрабілі контрманіфэстацыю. Рэвалюцыянэры безрэзультатна атакавалі казармы рэспубліканскае гвардыі, куды перабраўся ўрад. Чугуначны рух адноўлены. Ува ўсім краі спакойна.

З **Канстантынопалю** надыйшлі весткі, што ў Дыярбэкіры павешаны 43 чалавекі, абвінавачаныя ў паўстаньні **курдаў**. Засуджаны на сьмерць шэйх Саід—павадыр курдаў.

Чарговая перадзержка.

У № 26 „Бел. Долі“ ёсьць пісьмо пасла кс. Станкевіча, дзе ён піша літаральна наступнае:

„Паважаны гр. Рэдактар! Не адмоўце ў „Сял. Долі“ надрукаваць некалькі слоў. У „Dz Wil.“ 16.IV. 1925 г. зьмешчана вестка, што быццам п. п. Аляксюк і *Паўлюкевіч* стараюцца паразумецца ў справе адзінага беларускага фронту з некаторымі беларускімі дзеячамі, а між імі і са мной. Вось-жа, што да маей асобы, гэтым падаю да публічнага ведама, што з п. п. Аляксюком і Паўлюкевічам, каторых дзеяльнасьць лічыў і лічу школнай для Беларускага народу, ня маю нічога супольнага і іх зварот да мяне дзеля нейкай супольнай працы, калі-б такі і здарыўся, быў бы зусім недарэчны

з пашанай Кс. Ад. Станкевіч“.

Падхваціўшы на лёце і са смакам друкуючы гэтыя „некалькі слоў”, рэдакцыя „Бел. Долі” зьмяшчае іх пад загалоўкам „Спэкуляцыя імёнамі беларускіх дзеячоў“ і дабаўляе з свайго боку: „на якія psie sztuki... кідаецца.. п. Паўлюкевіч“.

А каб усім было ясна, якія ёсьць psie sztuki і хто фактычна на іх кідаецца, падаю (так сама літаральна) заметку „Dz. Wil.“ 16. IV. 25 г. „O jednolity front”:

„Jak nas informują, znany białoruski działacz p. Aleksiuk, nie tracąc łączności z dr. Pawlukiewiczem, **stara się** porozumieć z dyrektorem gimnazjum białoruskiego p. Ostrowskim, ks. Stankiewiczem i posłem Taraszkiewiczem w celu stworzenia jednolitego frontu białoruskiego”.

Кожнаму пісьменнаму чалавеку ясна, што ў заметцы гэтай няма ніводнага слова аб маім нібыто звароце да п. Станкевіча, з мэтай тварэньня якогась „супольнага фронту“.

Бібліяграфія.

„Беларускі правапіс“. Паводле Б. Тарашкевіча і Я. Лёсіка скомпіляваў Р. Астроўскі. Віленскае Выдавецтва Б. А. Клецкіна. Беларускі Аддзел. Вільня 1925 г.

У захапленьні віхрам нацыянальнае палітыкі, шмат якія нашыя культурныя сілы пакідаюць пустыя адлогі на культурнай нашай ніве. Прыемна ад'значыць гэтак адчуваны дасюль па сваёй адсутнасьці беларускі сынтаксыс, скомпілёваны грамадзянінам Р. Астроўскім і выданы саўсім прыгожа Выдавецтвам Клецкіна.

Аўтор дае ў пачатку вельмі патрэбную, — як для настаўніцтва ў школах, так і пры саманавучаньні, — прадмову, тлумачачы, як найлепей можна карыстацца гэтым падручнікам (галоўным чынам) у школе. Падобнае прадмовы бракуе дасюль у граматыцы Тарашкевіча.

Ня шкодзіла-б да гэтага, паводлуг данага некалі В. Ластоўскім прыкладу, дадаць у канцы кніжкі маленечкі слоўнічак, вытлумачваючы тыя словы, якія могуць быць незразумелымі навет і для кожнага беларускага настаўніка. Думаецца нам, што гэткіх словаў набралася-б ня шмат. Аднак гэткія провінцыялізмы, як **махнуша** (стр. 17), **ключначка** (66), **венцер** (84) **жыбулькі,** — зьяўляюцца бязумоўна незразумелымі большасьці настаўніцтва. Магчыма вельмі, што «махнуша» надрукована замест «макнуша» ад словаў — *мокры, мачыць* (сказ: «Адна махнуша не гарыць, а цьмее» ў практыкаваньні 8). Бо карэктура кніжкі (гэты наш нязводны беларускі грэх!) нажаль, як для падручніка, вельмі і вельмі благая. А з гэтым словам «ключнака» — карэктурная памылка выступае саўсім ясна, бо ў прыведзеным на 66 стр. (практыкаваньне 3) сказе ёсьць для гэтага слова рыфма, якая выясьняе карэктарскі грэх: «*Ойчанька мой родненькі, да ўбяром мы ключаначку да паставім на ганачку*».

Найлепшым лякарствам, каб беларуская кніжка-падручнік выходзіла бяз прыкрых карэктурных «струпоў» мы лічылі-б карэктаваньне яе, па магчымасьці, колектыўнае на чале з аўторам, бо йначай заўсёды можа здарыцца, што недапусьцімая для падручніка карэктурная слабасьць будзе яго абніжаць пры практычным ужываньні, як настаўнікамі, так і вучнямі.

У кніжцы грам. Астроўскага спатыкаем гэтулькі карэктарскіх недаглядаў, што аб іх варта спомніць, проста іх пералічыўшы, што мы і пастараемся зрабіць крыху ніжэй.

Скупасьць на практыкаваньні ў граматыцы Тарашкевіча з гарой папоўнена грам. Астроўскім, і наагул выйшаўшы з-пад яго рук падручнік не раўня патугам Я. Станкевіча, «Беларускую *правапісь»,* якога чакае, пасьля новага навукова і ўмела апрацованага падручніка «правапісу Астроўскага», антыкварская палічка.

Трапляюцца ў кніжцы русіцызмы—*говар* (говор) *прыволье* (приволье)—(стр. 17, 28, 73), узятыя з вершаў нашых поэтаў разам з іхнімі цэлымі сказамі; *пар* замест беларускага *пара* ніколі беларусамі ня ўжываецца («Як лёгкі дым, як лёгкі *пар,* расталі ў небе кучы хмар»).

Бароначы чыстату роднае мовы, можна было-б падобныя ўзоры «поэтыцкай» творчасьці ў падручніку апусьціць. Таксама кідаецца ў вочы шчыры полёнізм *кашулька*, замест беларускага слова *сарочка*, якое ўжываецца на самым захадзе этнографічнай Беларусі і адпавядае польскаму — koszula і расейскаму — рубаха.

Есьць і небеларускія пабудаваньні сказаў: „*Трэба дбаць... на хату*“, замест «*аб хаце*» (аб чым, а не на што?); «Змалочанае

А калі дадаць сюды, што я зусім нядаўна пісаў ў артыкуле „Ці за ці проціў" (які п. Станкевіч напэўна чытаў!) радзячы п.п. паслом, а сярод іх зразумела і п. Станкевічу, адправіцца у „Савецкую Незалежную Бел. Рэспубліку", дык усім стане ясна, што пан пасол дапусьціў тутака ні больш ні менш; як... прэсовую перадзержку!

Цікава ці collegi п. Станкевіча згаджаюцца з боку этычнага з мэтодамі п. пасла Станкевіча і ці лічаць іх „карыснымі для беларускага народу" і адпавядаючымі высокаму званьню прадстаўнікоў беларускага народу, якія яны маюць гонар насіць?

А. Паўлюкевіч.

Агляд прэсы.

У № 16 „Кгупісу" за 19.IV знаходзім цікавы артыкул, падпісаны S. K-i, аб нашым нацыянальным руху і культурнай працы на тым баку рыскае мяжы. Аутор піша:

З Савецкай Беларусі нясуцца штораз то мацнейшыя чуткі, што там з беларускай культурай саўсім кепска.

Беларускіх газэт выпісваць ня хочуць, бо прывыклі да расейскіх, настаўнікі і настаўніцы ня надта рупяцца, каб навучыцца пабеларуску, беларускіх падручнікаў нэдахват, бо ня друкуюць, у тэатр беларускі на ўсходзе Беларусі ня йдуць, словам відзім там вялікі культурны заняпад.

Слаўная „беларусізацыя", як відаць, адбываецца на паперы, а газэты пішуць, што пад самым Менскам ёсьць „советы", у каторых з беларускай мовай не паказвайся, бо „папросяць" гаварыць парасейску.

Што-ж гэта такое? У „незалежнай" Савецкай Беларусі ня можна аказацца пабеларуску? Няма магчымасьці друкаваць кніжак, ня можна прымусіць урадоўцаў і настаўнікаў, каб прыпомнілі сваю родную беларускую мову? Дзе прычыны гэтага сумнага зьявішча?

Калі беларускі рух ужо моцна пашырыўся, а гэта прыпадае на 1917—18 год, то можна было відзець, як беларускія інтэлігэнтныя сілы пайшлі „рабіць палітыку".

Палітычнай работай заняліся настаўнікі, ахвіцэры, салдаты, духоўнікі, каапэратары, публіцысты, адвакаты, інжынеры, дахтары, артысты — словам, хто толькі жыў, аддаўся з целам і душою палітыцы.

Яно праўда, што пры напружаньні ўсіх беларускіх сіл палітыка пайшла шпаркімі крокамі наперад; беларускі рух набраў такой моцы, што з ім пачалі рахавацца і і бальшавікі, і палякі, і аб Беларусі адразу загаварылі голасна ў краі і заграніцай. Дзякуючы гэтаму бальшавікі прызнаюць і абвяшчаюць нейкую „незалежную" Беларусь і на пачатак даюць 6 паветаў Меншчыны, палякі праз свайго правадыра Пілсудскага абяцаліся даць войска беларускае і таксама ледзь не аўтаномію.

Якімі дарогамі пайшлі гэтыя „аўтаноміі" мы добра ведаем: скутак быў такі, што як тут пад Польшчай, таксама і там пад Расеяй, беларусы цяпер прымушаны змагацца за сваё нацыянальнае існаваньне. Не кажу *палітычнае*, але *нацыянальнае* існаваньне. Вось да чаго дайшло пры ўсей магутнасьці беларускага руху!

Што-ж тут сталася? Чаму выйшла такая дзіўная праява?

А вось чаму: беларуская палітыка апярэдзіла беларускую культуру — і гэта будзе галоўная прычына гэтага сумнага зьявішча.

Яшчэ ў часе самага шырокага разгону беларускага руху некаторыя культурныя працаўнікі (як напр. Лёсік) напаміналі, што з гэтага захопленьня палітыкай можа выйсьці кепска; пры гэтым гаварылі, што палітыка без культуры нічога ня варта; гэта проста будзе ветраніца, якая сяньня нясець у гэты бок, а заўтра можа павярнуць у другі. Тады як культура, гэта — нешта сталае, моцнае, з каторай лічыцца прымушана ўсякая навет палітычна варожая сіла. Палітыка — гэта былінка на полі, каторую вецер калыша, а культура — гэта камень, каторы ня так лёгка падважыць і дастаць з зямлі.

Гэтыя напамінаньні культурных працаўнікоў якраз спраўдзіліся на нашых вачох — палітычна Беларусь узрасла і пашырылася, але культурна заняпала. І якраз там, дзе мацнейшая палітыка, там слабейшая культура — іменна на той бок граніцы, у Савецкай Беларусі! Здаецца, каб тут у нас пад Польшчай была гэткая культурная свабода, як там, дык мы мелі-б ужо: і школы, і кнігі, і ўрадоўцаў... Можа гэта толькі нам здаецца, але усё-ж такі мы знаходзімся ў лепшых варунках, чым нашыя браты ў Менску, бо польская культура для беларуса (асабліва праваслаўнага) ня маець такой прыцягваючай сілы, як расейская. Наадварот — цяпер польская палітыка давяла да таго, што ўсё польскае ў нас адпіхае ад сябе..

Ня тое ў Савецкай Беларусі — там расейская культура проста магнэсам цягне да сябе ўсе „вышэйшыя" слаі беларускага грамадзянства.

Ведаюць і адчуваюць гэта менскія беларусы. Сьведчаць аб тым нараканьні ў тамашніх беларускіх газэтах аб заняпадзе беларускай культуры, сьведчаць усе іхнія стараньні каля заснаваньня роднай школы (вышэйшай, сярэдняй і ніжэйшай), каля закладзін бібліятэк і Інстытуту Беларускай Культуры, або каротка: Інбелкульту.

Але і тут няшчасьце! Прыяжджаюць тварыць беларускую культуру і належаць да Інбелкульту якраз тыя людзі, каторыя з беларускай культурай дагэтуль нічога супольнага ня мелі. Давялося мне чытаць прозьвішчы сяброў Інбелкульту, дык мушу сказаць, што добрая палавіна іх саўсім ня знае беларускае мовы, а знаюць і карыстаюцца толькі мовай расейскай... Усе гэтыя людзі для Беларусі чужыя і новыя — і мусіць для шчырага культурнага працаўніка цяжка слухаць, як у Інстытуце *Беларускай* Культуры проста грыміць *расейская* мова! І сталася рэч дзіўная, бо гэтыя наехаўшыя людзі яшчэ больш усілілі той маскоўскі элемэнт, каторы і так не даваў дыхнуць беларусам! Вось дзе ironія жыцьця!

Дык што-ж рабіць?

Адказ лёгкі — тварыць беларускую культуру і гэтым даганяць палітычныя здабыткі, з тым, каб беларуская культура йшла прынамся пораўні з беларускай палітыкай.

А дзеля гэтага трэба, каб усе культурныя працаўнікі пакінулі палітыку саўсім, а ўзяліся за культурную работу. Палітыку хай робяць тыя, каторыя да культурнай працы не падгатаваны, або пры палітычнай рабоце канешне патрэбны.

Дык, культурныя працаўнікі, да работы!

Тая палітыка, каторую вы зрабілі, цяпер паможа вам пашырыць родную культуру...

Толькі культурай мы замацуем нашыя палітычныя здабыткі.

АБВЕСТКА.

Юрыдычны Аддзел пры Часовай Беларускай Радзе

(Вільня, Нямецкая 1, готэль Сакалоўскага, пакой 24)

дае парады па ўсялякіх справах, піша прашэньні і скаргі да ўсіх судовых і адміністрацыйных установаў.

Аддзел адчынены ад 11 да 1 гадз.

На пісьменныя пытаньні падпісчыкаў „Грамадзкага Голасу" будуць давацца парады **ПРАЗ ГАЗЭТУ ДАРМА.**

Выпіска з пратаколу паседжаньня Ч. Б. Р. ад 26 красавіка 1925 г.

„Прымаючы пад увагу:

1) што закіды, якія зроблены п. п. Канапацкім, Бэкішам і Лапай у іх заяве, як Старшыні так і самой Радзе — зьяўляюцца зусім беспадстаўнымі,

2) што асобы, якія зрабілі гэтыя закіды, за ўсесь час існаваньня Рады ня прымалі актыўнага ўдзелу ў яе працы і фактычна зьяўляліся ў Радзе толькі балястам,

3) што выхад з Рады гэтых сяброў мае характар шантажа, канечнай мэтай якога зьяўляўся зрыў Рады — Рада пастанавіла:

заяву п.п. Канапацкага, Бэкіша і Лапы — Старжэнецкага прыняць да ведама, выключыць іх са складу сяброў Рады і адначасова даць у прэсу камунікат аб запраўдных мотывах іх выхаду з Рады".

Да гэтага Прэзыдыум Рады лічыць патрэбным дадаць наступнае:

1. Вышэйпаданая б. сябры Рады на паседжаньнях ні Рады ні Прэзыдыуму гэткіх заяваў не рабілі.

2. Контакт з украінцамі быў навязан з апробаты Рады на пленарным паседжаньні яе 20 сакавіка 1925 г.

3. Справаздача давалася ня толькі Прэзыдыуму, але й Радзе (глядзі пратаколы 10/II, 11/II, 26/II, 2/III і 10/IV.

4. Згодна з пастановай Рады ад 10/IV, Прэзыдыуму было даручана устанаўленьне сталага бюджэту усіх установ: як „Рады" так Прасьветы і „Грам. Голасу", што і было зроблена на чарговам паседжаньні Прэзыдыуму.

Падаючы ўсё вышэйшае, Прэзыдыум Рады скіроўвае гэтае не па адрэсе п.п. Канапацкага, Бэкіша і Лапы, а робіць дзеля глыбокае пашаны да ідэалёгіі, якую Рада прыняла, як сваю праграму і якую гэтыя

зерне (збожжа?) веюць», «Дурань з дурнем схадзіліся ды адзін на другога дзівіліся» (стр. 18, 38, 43).

Апошняя прыказка саўсім выглядае паукраінску, бо можа, перш за ўсё, дзівіцца «*адзін з аднаго*» (беларускі зварот), а «дивиться» (гзядзець) на *нього* — гэта гаворыцца паукраінску. Знаходзім таксама сказ, дзе пчалярскі тэрмін *чарва* фігуруе дзеля азначэньня зборнае формы ад сл. «чарвяк» (*Садовыя дрэвы* глуміць чарва).

Не памыляецца толькі той, хто нічога ня робіць і праз гэта такія памылкі можна лічыць да пэўнай меры нармальнымі.

Поўнае непаразуменьне датычна традыцыйнага прынцыпу пісаньня чужаземных словаў, устаноўленае Тарашкевічам ніколі не давядзе да аднолькавасьці ў гэтым пункце нашага правапісу, бо кожны пішучы беларус пасвойму будзе разумець заўсёды, якія чужаземныя словы лічыць увайшоўшымі ў народныя масы, а якія не. І па Лёсіку, напрыклад, трэба пісаць «політыка», а не «палітыка», «самінарысты», замест «сэмінарысты», «эономія», а не «эканомія», «комунізм», а не «камунізм» і г. д.

Слова *аўтор* у кніжцы выглядае, як *аўтар* (алтар царкоўны), тымчасам нельга сказаць, каб слова аўтор (autor) лічылася саўсім асвоеным сярод беларускіх масаў.

Не-беларуская ўжыта форма слова *пядзь* (панашаму *пядзя*, а роль—*роля*), што знаходзім на стр. 16: «Сала было ў пядзь таўшчынёю»..

Чыста тэхнічныя карэктурныя недахваты ў кніжцы, як мы ўжо заўважылі вышэй, зьліваюцца з рэдка дапушчанымі няправільнасьцямі і трудна адрозьніць грахі аўтора ад грахоў карэктара.

У карэктуры мы заўважылі гэткія балячкі, якія лічым за абавязак падаць тутака з паказаньнем з большага іх месца ў кніжцы: «прыцшла, замест — *прыйшла* (13 стр.), агарод — *агарод, гарод,* крыравы — *крывавы* (14) хвабры—*хвабры* (15), шцасьця—*шчасьця* (17) бярэзнік — *бярэзьнік* (19), црапаў — *прапаў*, неўмека—*няўмека* (21), гульлё — *гальлё* (28) рэмень—*рамень* (29), раніццай—*раніцай, раніцой* (33) падыcподзьзе — *падысподзьдзе*, На дзіва (*ня* дзіва), што малако сіва, (35), цярпеньна — *цярпеньне* (38), прадмэты — *прадметы*, без дна—*бяз* дна (39), азнячае—*азначае* (41), гдухім — *глухім* (43), сіпяй—*сіняй* (45), у каптурка—*у каптурку* (46), гврацу — *гораду* (46), ваўсіх—*ва ўсіх,* качатак — *канчатак* (47), сусндпім — *суседнім,* кон — *конь* (48), спраженьне — *спражэньне* (50), перабуцзем — *перабудзем,* ведаецце — *ведаеце* (51), станешься — *станешся* (52), інспектар — *інспэктар* (59), ў спале—ў *сказе* (61), на пойдзень—на *поўдзень* (64), колюдца -- *колюцца,* пой — *пей* (у сказе слова ўзята ад *пяяць*, а не *паць*) 66, — Сонца зьвярнула з паўдню — з *паўдня* (71), засьвсістаў—*засьвістаў*, црацы — *працы* (72), глыбкі—*глыбокі* (77), ружкамі—*дужкамі* (скобкамі) (83), йшой — *йшоў* (84).

Гэтая добрая жменя карэктарскай неакуратнасьці можа быць папраўлена кожным настаўнікам пры ўжываньні падручніка для сябе, але для школьнікаў гэткая карэктура—непажаданая рэч.

Пэдагог сказаўся ў аўторы разгледжанага намі «Беларускага правапісу», зрабіўшага падручнік умелаю рукою. Тэхнічныя бракі ня могуць адносіцца на яго рахунак.

У кніжцы ёсьць цэлы катэхізыс у форме зьведзеных у адну табліцу пытаньняў на пройдзены курс правілаў і гэта моцна аблягчыць можа працу ў школе такога настаўніка, які ня мае яшчэ вялікае практыкі.

К. М.

паны хацелі падарваць у беларускім грамадзянстве. Што тычыцца юрыдычнай і моральнай вартасьці „дэклярацыі“, дык хіба-ж яе ацэніць кожны, калі падаць апрача іншых тут толькі два факты:

1) што б. скарбнік Канапацкі, ня гледзячы на патрабаваньне Прэзыдыуму ад 10/IV № 47 да гэтага часу ня здаў рахунковасьці і 2) што „дэклярацыя“, прысланая ў Раду 22/IV, была датавана *16/IV*, што не перашкодзіла п. Лапе адтрымаць грошы з Рады *18/IV за месяц уперод* (ёсьць квіток!).

Прэзыдыум Ч. Б. Р.

Жыцьцё провінцыі.

Хто сее вецер?

Нам пішуць з **Вялейскага** павету: „Паважаны пане Рэдактар! Вы пішаце ў сваёй газэце, што нам усім патрэбна згода; яно вельмі добра было-б, каб і мы да палякоў, але й яны да нас адносіліся па справядлівасьці. Нажаль, у жыцьці здараецца крыху йначай.

Вось, напрыклад, мы — сяляне вёскі **Ручыцы**, Вялейскае воласьці заўсёды спакойна яшчэ з дзядоўскіх часоў карысталіся сэрвітутам у двары **Ганута** пані Валовічыхі. Права на сэрвітут належыць нам паводле „данной крѣпости“ за 1868 год. Нікомі перад вайною ўласьнікі двара нашаму карыстаньню сэрвітутам не перашкаджалі і ўсё было ціха.

Але часы зьмяніліся. Пабывалі ў нас і легіёны і бальшавікі. Пасьля, як палякі прыйшлі пасьля бальшавікоў, скончылася вайна, дык пані Валовічыха ўвесь час застрашвала нас, што падасьць на нас у суд за тое, што нібыто мы самавольна карыстаемся пашаю ў яе двары. Мы гэтага ня слухалі, а пасьвілі свой набытак на сэрвітутным абшары падаўнейшаму.

Аж у 1924 годзе пані падала такі нас у міравы суд, абвінавачваючы нас у самавольным карыстаньні пашаю ў дворы яе. Міравы судзьдзя нас апраўдаў. Пані не супакоілася, а пачала цягаць нас па судох яшчэ болей. Падала пані апэляцыю ў Акружны Суд, абвінавачваючы нас за пашу ў урочышчы „Міхеева“, якое ўваходзіць у сэрвітутны абшар. Суд прысудзіў нас да штрафу па 10 злотых з гаспадара і па $1\frac{1}{2}$ злотага судовых коштаў з кожнага. Проста, мусі, каб назаводзіць болей справаў, пані цягне нас у суд за другое сэрвітутнае урочышча таго самага двара—„Мікіцінскае“. Справа вызначана на 5 траўня сёлетняга году. Сьведкамі пані бярэ саўсім ня тутэйшых, знаёмых даўно з нашымі адносінамі да двара, людзей, а гэткіх сваіх слугаў, што праслужылі па году ў яе двары. Абвінавачвае, што мы карыстаемся сенажацяй, а не сэрвітутам, хаця ў нас шмат жывых сьведкаў, людзей немаладых, якія й самі некалі былі пастушкамі ды пасьвілі на гэтых мясьцінах. Сэрвітутнага абшару, паводле „данной крѣпости“ (якую мы маем на руках) лічыцца у двары 150 дзесяцін. Плян двара мы страцілі падчас пажару, а расейскія установы пляны вывезьлі. Пані-ж зрабіла новы пасьляваенны плян, ў якім пэўна-ж сэрвітутны абшар не азначаны. Дык вось і рабі што хочаш!

Ці-ж паважаная пані робіць справядліва? Ці няма ў гэтым яўнае для нас крыўды? Дзе шукаць нашага права, пане Рэдактару, парадзьце, як быць. Мы людзі нявучоныя. Судзіцца нам няма рахунку, але што-ж рабіць калі тут крыўда, бо мы нічога благога рабіць і ня думалі, а толькі пасьвілі свой набытак там, дзе й дзяды нашыя пасьвілі, бо гэткае было наша бесьпярэчнае права. Мы ня чулі, каб цяпер быў аб гэтым новы закон, а калі й ёсьць, дык няхай нам нехта аб гэтым растлумачыў-бы“.

Даючы адказ сялянам на іхнія пытаньні ў аддзеле „Юрыдычныя парады“, ня можам ня спыніць сваё ўвагі на падобных адносінах пані абшарніцы да яе суседзяў-сялян. Наш просты селянін можа слаба разьбірацца ў тым, што тут не вінавата польская ўлада, або закон. Ен чуе крыўду, якой ня ведаў раней, дзівіцца і не разумее: чаму гэткая зьмена? А адсюль і... розныя настроі.

Нясьвіж.

Жыдоўскія колёніі (квуды).

У двары п. Чарноцкага ў нашым павеце зроблена земляробская колёнія на 80 чал. жыдоў. У колёніі працуюць бясплатна на цоўным утрыманьні партыі сыяністаў маладыя жыдоўскія хлопцы, якія пасьля 6-х месяцаў будуць пасланы бясплатна ў Палестыну. Унутраны лад колёніі камунальны: агульная сталоўка, свая абслуга (па чарзе), даходы йдуць у агульную касу.

У Ляхавічах і Клецку ёсьць камунальныя сталярні, якія закладзены на тых самых варунках і для тых самых мэтаў.

ПА СЬВЕЦЕ.

Пабітыя і параненыя пяруном.

Як паведамляюць з Дрэздэну (Нямеччына), 13-га гэтага красавіка каля 4 гадзіны ўдзень над Саксонскаю Швайцарыяй праляцелі грымоты. Недалёка ад старое крэпасьці Кёнігштэйн пярун ударыў у дуб і адтуль пераскочыў ў жалезную сетку, акружаўшую дуб. Каля дуба ў гэты час было з 30 чалавек экскурсантаў. Тры чалавекі, якія трымаліся за сетку ў гэты момант, былі забіты, рэшта паранены альбо аглушаны. Усе экскурсанты пападалі на зямлю. На некаторых загарэлася вопратка. На падмогу аглушаным пяруном экскурсантам падыйшоў аддзел салдатаў, якія тамака якраз праходзілі падчас катастрофы. Пацярпеўшым незабаўна была зроблена падмога. Некаторыя з іх моцна асмалены, але большасьць хутка ачуняла. Усяго пацярпела 23 чалавекі.

Амэрыканскае будаўніцтва.

Над „Залатымі варотамі“ (гэтак завецца ўваход у порт Сан-Францыско), якія падарожнікі лічаць найпрыгажэйшым месцам на сьвеце, праектуецца цяпер абудаваньне вісячага мосту, які павінен будзе злучыць места Сан-Францыско з яго прыгарадам Марыно. Паміж местам і прыгарадам дасюль адбывалася камунікацыя паромам, што выклікала вялікія нявыгады падчас бураў і туманаў. У гэтым месцы затока мае 6.700 футаў (7 футаў складаюць 1 сажань). На 1.350 футаў ад кожнага берагу марское дно складаецца з цьвёрдага каменя. У гэтых двух пунктах маюць быць збудованы вялізарныя вежы, на якіх будзе трымацца сярэдзіна мосту даўжынёю 4.000 футаў. Вышыня гэтых вежаў-паляў разьлічана на 1.010 футаў, значыцца яны будуць вышэйшымі на 10 футаў за вядомую Эйфэлеву вежу ў Парыжы. Шырыні мост будзе мець 80 футаў (каля $11\frac{1}{2}$ сажняў). На ім будуць праведзены дзьве лініі трамваю і асобныя шляхі для самаходаў і праходу людзей. Мост мае каштаваць $17\frac{1}{4}$ мільёнаў даляраў!

ТУТЭЙШАЯ ХРОНІКА.

— **Паведамленьне Камісара Ураду.** Камісар Ураду на м. Вільню падае да агульнага ведама, што ў далейшым пасьведчаньні аб беднасьці (незаможнасьці) будуць выдавацца адноснымі камісарыятамі дзяржаўнае паліцыі, а таксама Магістратам м. Вільні, дзеля гэтага асобы, якія клапацяца аб спомненых пасьведчаньнях, павінны падаваць у названыя установы прашэньні, паказваючы сваю прафэсію, век, месца пражываньня, сямейны стан, дзяржаўную прыналежнасьць, а таксама залучаючы падробна аб сваёй маемасьці. Ад няпісьменных будуць прымацца вусныя заявы. Падаваньне фальшывых інформацыяў аб стане маемасьці зьвязана з карнаю адпавядальнасьцю.

— **Безрабоцьце ў Вільні.** Паводлуг урадовых даных агулам на 21 гэтага красавіка ў Вільні налічвалася 2009 чалавек, з якіх 1452 мужчын. Найбольшае безрабоцьце сярод рабочых невыкваліфікаваных, якіх ёсьць 672 чалавекі, мэталістых бяз працы — 211 чал., будаўляных рабочых — 127, гарбарнае прамысловасьці — 102, хатняе службы 278 безработных, канцэлярыстых—183.

— **На работы ў Францыю.** Як павед. „Dziennik Wil.“, бюро пасрэдніцтва працы проектуе выслаць каля 250 безработных на работы ў Францыю.

— **Вобыскі і арышты.** З 17 на 18 гэтага красавіка палітычная паліцыя м. Вільні зрабіла ў розных часьцях места каля 150 вобыскаў у западозраных у камуністычнай дзейнасьці асобаў, з якіх 60 чалавек перададзены ў распараджэньне судовых уладаў.

— **Беларуская конфэрэнцыя.** На паседжаньні Час. Бел. Рады 26/IV пастаноўлена склікаць у найхутчэйшым часе беларускую палітычную конфэрэнцыю ў Вільні для выбараў заўсёднага беларускага прадстаўніцтва (Беларускай Рады).

— **„Wyzwolenie“ за міравыя суды ў вёсцы.** „Віл. Утро“ перадае вестку з мясцовага камітэту польскае народнае партыі „Wyzwolenie“, што соймавы клюб гэтае партыі будзе дабівацца хутчэйшага ўвядзеньня міравых судоў у вёсках усходніх раёнаў Рэспублікі.

— **Барацьба з п'янствам.** З мэтай барацьбы з п'янствам проектуецца ўвядзеньне з 1926 году затрудненьняў пры выдачы патэнтаў на права гандлю сьпіртавымі пітвамі.

— **Суд.** У панядзелак 27.IV у Віленскім Акружным Судзе разглядалася справа вучня Віл. Бел. Гімназіі Салагуба, А. Канчэўскага і інш. З прычыны нез'яўленьня ў суд нек. сьведкаў і трэбаваньня пракурора вызваць дадатковых сьведкаў абвінавачаньня, справа адложана і вызначана да разгляду на 29 траўня с. г.

— **Крыху ня так!** У № 26 „Беларускае Долі“ (за 22.IV) надрукована дэклярацыя п.п. А. Лапы-Старжэнецкага, Г. Канапацкага і Я. Бэкіша. Рэдакцыя „Бел. Долі“ чамусьці ад сябе зазначае, што дэклярацыя гэта была паслана да нас. Кожны беларус можа зайсьці ў нашу рэдакцыю і спраўдзіць, што ўсё гэта выглядае крыху йначай: ніякае дэклярацыі ад вышэйназваных быўш. сяброў Часовае Беларускае Рады мы не адтрымалі. Аднак даведаліся, што названая дэклярацыя з датаю 16.IV 1925 г. ёсьць у Ч. Б. Р. Адрэсована яна была на імя Старшыні Рады п. Паўлюкевіча, заказным пісьмом здана на пошту 18.IV (як відаць са штэмпэля пошты на канвэрце). Адтрымана гэта заказное пісьмо п. Паўлюкевічам толькі 25.IV, калі ён вярнуўся (ўночы з 24 на 25.IV) з паездкі ў Наваградчыну. Характарна ўсё гэта: п.п. Бэкішу, Канапацкаму і Лапе-Старжэнецкаму было вядома, што Старшыня Рады выяжджае раніцай 19.IV з Вільні і вось яму асабіста (бо на канвэрце ёсьць яго прозьвішча) скіроўваецца дэклярацыя, а тымчасам не абмінаецца пасьпешнае апублікаваньне яе праз орган праціўнага лягеру — „Бел. Долю“. Цікава, ў якім стане былі дэкларанты, якія ня гледзячы на загадзя падрыхтованы беларускі тэкст свае дэклярацыі, ўсе тры падпісаліся на ёй папольску?!

Юрыдычныя парады.

Сялянам в. Ручыцы, *Вялейскага пав.*

Перш за ўсё вам трэба прад'явіць позву (powództwo) ў Акружным Судзе да ўласьнікаў - двара Ганута аб прызнаньні вашых правоў на сэрвітут згодна з дакумэнтамі, якія вы маеце. Угалоўныя справы, якія проці вас пачаты абшарнікам, павінны быць тады скасованы зусім, альбо часова стрыманы ў разрашэньні да вырашэньня спрэчкі аб справе на сэрвітут гражданскім судом. Дзеля гэтага вам трэба:

1) зрабіць селенны прыгавар аб упаважненьні аднаго з вас на вядзеньне ўсіх справаў, зьвязаных са спрэчкай аб сэрвітуце вашым;

2) якнайхутчэй (да 5 траўня) падаць у Віленскі Акружны Суд позву аб прызнаньні за вамі права на сэрвітут у паказаных у дакумэнце вашым межах і разьмеры (150 дзесяцін, як вы пішаце), просячы суд: а) зрабіць мясцовы агляд пры каморніку (землямеры) сэрвітутнага абшару з абмерам яго і зафіксаваньнем граніц на пляне і б) прасіць суд выдаць інформацыю аб паступіўшай ад вас у суд позьве для прадстаўленьня гэтай інформацыі ў Угалоўны Суд;

і 3) прадставіць гэтую інформацыю пры разборы угалоўнае справы 5-га траўня, просячы суд, у зьвязку з прад'яўленьнем цывільнай позвы аб праве на сэрвітут, скасаваць угалоўную справу зусім альбо спыніць яе да аканчальнага рашэньня па вышэйазначанай вашай позьве.

Паштовая скрынка.

Бурсэвічу М. Вашыя дакумэнты з прашэньнем адасланы ў Куратарыюм 11 сакавіка 1925 г. Курсы ўрадовыя і час адкрыцьця іх залежыць ад школьных уладаў. На газэту трэба падпісацца. Датычна вэксэля перадана ў юрыдычны аддзел; адказ будзе даны ў чарговым нумары.

Белановіч Т.—газэта высылаецца. Зрабеце спраўку на пошце.

Рудко - Цыган, — № 8 высылаем.

Маляўка Янка, — высылаем пробныя нумары. Зрабеце падпіску.

Рэдактар - Выдавец **Язэп Салавей**

Друкарня „Lux“, вул. Жэлігоўскага, 1. Тэлеф. № 203.